

Doba měst v postsocialismu

Ing. arch. Jaroslav Sedlák
Školitel: doc. Ing. arch. Gabriel Kopáček, Dr.
Ústav navrhování V., FA VUT Brno
Recenzent: Mgr. Šárka Svobodová

Disertační práce zkoumá vznikající proměny a urbánní přístupy k novým sídlištním čtvrtím městské struktury období socialismu. Zaměřuje se zejména na dekády přerodu společnosti v době po pádu socialistického systému, kdy vlivy západního způsobu života a geopolitické klima změnily nahlížení na modernistickou socialistickou výstavbu ve východním sektoru.

Klíčová slova: sídliště, regulace, deregulace, uniformita

Time of the cities in post-socialism

The changes and the urban approaches of the new build city districts in socialistic period. In decades of transformation the society after crashes down the political socialistic system. Influences of western life style, geopolitical climate changed view on the modern socialistic architecture of Eastern Bloc.

Keywords: block of flat, regulations, deregulations, uniformity

1 Cíl disertační práce

Cílem disertační práce je zkoumat proměny a urbánní přístupy k vystavěným čtvrtím města typické pro období socialistického plánování. Předmětem je zejména období po pádu socialistického systému a následující dekády transformace.

Výzkum je založen na následujících tématech:

Historické předpoklady a pravidla vzniku plánované socialistické výstavby sídlišť. Analogický přístup měst k socialistické výstavbě v závislosti na místním politicko-ekonomickém specifiku. Politická polarizace a „výrokové ovlivňování“. Rozdílnost vnímání pozitiv a negativ užívání a budoucího rozvoje sídlištních komplexů v odlišně ekonomicky aktivních oblastech bývalého východního bloku. Způsoby regulace a deregulace v postsocialistickém období.

2 Současný stav řešené problematiky

Ideová východiska stavby sídlišť výrazně ovlivnila Athénská charta, která se v podobě souboru urbanistických zásad stala výsledkem jednání konference CIAM roku 1933. Zásady tzv. „moderního urbanismu“ v ní obsažené a silně ovlivněné koncepcí Le Corbusierova „Zářícího města“ (Radiant City) byly následně vydány

v roce 1943. Po 2. světové válce se funkcionalistický urbanismus profiloval po několik desetiletí jak v Evropě, tak i v USA. Nová obytná plánovaná výstavba, s níž se pojila mnohá pozitivní očekávání moderny, se rozrůstala převážně formou satelitů na okrajích měst. Zatímco západní Evropa od plánování a výstavby vysokopodlažních sídlišť upouštěla v polovině 70. let, východní Evropa spolu se zeměmi SSSR pokračovala s budováním vysokopodlažních sídlišť až do 90. let.

2.1 Konec urbanistické moderny na západě

Fenomén sídlištních ghatt se v kombinaci s nedůvěrou ke kvalitě bydlení v těchto celcích, po stránce konstrukční i funkční, vedl mnohdy k přehodnocení jejich další existence. Zásadním mezníkem životnosti urbanistické koncepce rozvolněných modernistických bloků se stala demolice sídliště Pruitt - Igoe v Saint Louise ve státě Missouri, kde etnicko-rasové nepokoje sídlištního ghetta vedly místní vedení města v polovině 70. let k postupnému odstranění celého souboru. V západoevropském kontextu lze jako podobný akt vnímat stržení vysokopodlažního domu Ronan Point v Londýně v roce 1968. Ve východním bloku pak nastává výrazný časový odstup a za obdobný mezník je možné považovat až rozpad Sovětského svazu roku 1991.

Obrázek 1: Pruitt-Igoe, Minoru Yamasaki, 1954.

Zdroj: Kaid Benfield's Blog, <http://switchboard.nrdc.org/>

Obrázek 2: Tbilisi Gruzie, transformace domu na sídliště, současný stav.

Zdroj: soukromý archiv gruzínského architekta: Levan Asabashvili

2.2 Východní urbanistická alternativa

Zaměříme-li se na proces užívání sídlištního bydlení v ekonomicky méně výkonných státech (bývalé republiky SSSR – Gruzie, Moldávie, atd.), objevíme zcela

jiný průběh. Již v roce 1985 je legalizováno státním aparátem individuální rozšíření obytného prostoru samotnými majiteli bytů a na jejich vlastní náklady, neboť tehdejší produkce nestačila prostorově nasytit poptávku. Vysokopodlažní domy na sídlištích se tak rozvíjely expanzivním způsobem nejrůznějších nástaveb, přístaveb, „obstaveb“, atd.

Po rozpadu SSSR v roce 1991 přechází celý princip volného dostavování v neřízený proces. Jedná se o dobu přechodu k neomezenému kapitalismu s rostoucí nezaměstnaností. S rozvojem drobného soukromého sektoru se proměňuje i podoba sídlišť, která poskytovala ekonomicky přístupnou variantu bydlení a prostoru k podnikání. Na sídlištích se začínají objevovat funkční městské partery a vznikají nejen nové představené ulice, ale taktéž vertikální ulice uvnitř domů. Rozvíjí se zde služby a celková diverzita prostředí se začíná rapidně zvyšovat. Charakteristická monotónnost sídlištních celků se začíná vytrácet a vznikají zde fugující svěbytná centra na periferiích měst.

3 Metoda vědeckého zkoumání

Metodologie dle historicky sociálně-ekonomických kontextů zakládající se na komparativním výzkumu souborů staveb i jednotlivých objektů. Dále rešerše archivních pramenů a literatury.

Metodologický postup dané práce se rozděluje na 2 etapy: příprava výzkumu a vlastní výzkum - tzv. realizační etapa.

3.1 Příprava výzkumu

V této etapě se provádí vymezení problémů, formulace cílů hypotéz, a položení otázek, definuje se vhodná metodika i další postup dle konkrétních vybraných metod.

K metodám zkoumání disertační práce patří: pozorování, klasifikace, experiment, analýza, syntéza, indukce, dedukce, abstrakce, idealizace, třídění analogie, srovnání, komparace, zobecnění, generalizace, porozumění (textu). Metody vědecké práce se rozděluje na empirické a logické. Vědecký experiment je druhem empirického poznání, kdy je objekt úmyslně ovlivňován.

3.2 Vlastní výzkum, realizační etapa

Druhá fáze výzkumu obsahuje tzv. primární výzkum – tedy práci v terénu (mapování vybraných lokalit, dokumentaci, sociologický průzkum atd.). Na něj pak navazuje tzv. sekundární výzkum, který klade nároky na práci s literaturou, archivními prameny, plánovou dokumentací atd.

Vedle studia pramenů je samozřejmostí porozumění kritickému srovnání, objasnění a zhodnocení myšlenek. Potřeba je učinit rozbor s cílem určit historickou hodnotu, pravost a věrohodnost historie a pramenů.

Je nezbytné v této fázi uskutečnit upřesnění výzkumného cíle, stanovení hypotézy k ověření, test hypotéz a odpověď na výzkumné otázky, formulace závěrů, zpracování bibliografie a presentace výsledků a publikaci.

4 Závěr

Výzkum se v současné době nachází ve své počáteční fázi, a tedy není dosud možné na základě sebraného materiálu učinit relevantní závěry.

5 Seznam použité literatury a pramenů

[1] MUSIL, J. A kol. *Lidé a sídliště*. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1985. ISBN 73/508-21-8.5

[2] HALÍK, Pavel. *Počátky a proměny současné urbanistické scény*. In: HALÍK, Pavel, KRATOCHVÍL, Petr, NOVÝ, Otakar. *Architektura a město*. Praha: Akademia, 1998. ISBN 800-200-0665-6.

[3] ASABASHVILI, Levan, MIRZIKASHVILI, Rusudan. *Post war housing in Georgia. Fitch colloquium: Why Preserve Public Housing*, conducted at the Columbia University. Dostupné z: <<http://urbanreactor.blogspot.cz/2012/04/post-war-housing-in-georgia.html>>

[4] GHENCIULESCU, Ștefan, GOAGEA, Constantin, VOCKLER, Kai. *Scenarios for the collective housing from the socialist period in Bucharest*. Bucharest: Zeppelin, 2009. ISBN 978-973-0-06942-6.